

ג. שתי השאלות תלויות בשאלה אחת; האם כשלמדים בג"ש מעמידים הדבר ככל משפטו של הענין הנלמד ('דון מינה ואוקי באתרה') או דנים אותו לגמרי מהמלמד, לפי כל משפטיו ('דון מינה ומינה'). ואף כי לולא שנחלקו ר"מ וחכמים בשני המקומות, היה ניתן לפרש כל מחלוקת כשלעצמה באופן אחר, אך מדברי ר"מ בשבועת העדות מוכח שסובר דון מינה ומינה, ומדברי חכמים בשבועת הפקדון מוכח שסוברים דון מינה ואוקי באתרה. נמצא א"כ שמחלוקת אחת לשניהם.

נה. האם יש חיוב קרבן על שבועת העדות בשוגג?

אם שגג לגמרי, ששכח עדותו (כפרש"י, או שאינו יודע כלל שאסור להשבע לשקר. תוס') – פטור (גם אם היתה השבועה לשקר, כגון שאמר לא ידעתי או לא ראיתי מעולם. תוס' ורמב"ן. וער"ן), אבל אם יודע העדות ויודע שאסור להשבע, אלא שאינו יודע שחייב עליה קרבן – חייב.

דפים לא – לב

נו. מהם התנאים המבוארים בסוגיא לחיוב קרבן שבועת העדות?

לחיוב קרבן שבועה צריך שהתובע יאמר לעדים בפיו 'בואו והעידוני'. ואפילו רץ אחריהם לתובעם, כל שלא תבע בפיו וקדמו ונשבעו – פטורים.

גם אם התובע את העד אינו יודע מה ארע ואינו בטוח שיודע לו הלה עדות אלא השביעו תעידיני אם אתה יודע לי עדות – חייב העד קרבן שבועה (רשב"א וש"ר).

– צריך שתהא הכפירה בבית דין דוקא (אם לא יגיד – במקום שאילו הגיד מתחייב זה ממון. כנזכר לעיל, לרבי מאיר תנאי זה אמור רק במושבע מפי אחרים אבל חכמים חולקים), אבל השבועה יכולה להיות אף מחוץ לבית דין (לב).

דעת הר"י בן מגאש (לה:): והרמב"ם (ט, א ובכס"מ י, יז) שבמושבעים מפי אחרים אינם חייבים אלא כשישביעם בב"ד. ואין כן דעת שאר ראשונים.

– צריך שתהא זו כפירת ממון, לא כפירת דברים בעלמא. כפירת דבר הגורם לממון – מחלוקת תנאים האם נחשבת ככפירת ממון [כגון עד אחד המחייב שבועה או ממון, והרי רוב האנשים אינם נשבעים לשקר וא"כ היה משלם ממון. או כגון עדי סתירה בסוטה, כדלהלן]. וגורם דגורם [כגון עדי קינוי כדלהלן] – לדברי הכל הוי ככפירת דברים.

עוד מבואר בסוגיא, שכאשר הדבר מסופק אם תהא שם תביעת ממון – פטורים, כגון בעד אחד והנתבע חשוד על השבועה, שיכול העד לומר: מי יאמר שעל ידי עדותי היית נשבע ונוטל ממון.

א. אם בעדותו היה התובע מרויח ממון בודאי, ובלא עדותו הוא ספק אם יטול הממון – חייב לדברי הכל, וכמו שאמרו בעד טומאה שהיה הבעל מרויח הכתובה, הגם שיכול להיות שהיה מרויח בלעדי העד, אילו היתה שותה והיו המים בודקים אותה (תורא"ש).

ב. מי שאמר לחברו, אם יבואו עדים ויעידו על דבר מה שעשיתי או על דבר אחר – אשלם לך, ותבע הלה את העדים להעיד על כך וכפרו ונשבעו והודו – הואיל ואין חיובו מן הדין [שהרי לא נתחייב בב"ד] אינם חייבים קרבן שבועה (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א לג: וי"א שמלשון רש"י שם משמע לחייב).

וכן תבע את העדים להעיד שפלוני אמר [שלא בב"ד] ליתן לו כך וכך, כל שדבריו אינם מחייבים אותו על פי דין – אין העדים חייבים (מאירי שם).
ג. אף במקום שאין תביעת ממון, חייב העד להעיד אם יודע עדות לחברו המועילה לו (עפ"י ר"י בן מגאש להלן לה. ומשמע שאיסור דאורייתא הוא להימנע מלהעיד).

נז. האם יש חיוב קרבן שבועת-העדות באופנים דלהלן:

- א. נשבעו חוץ לב"ד והודו בב"ד.
- ב. נשבעו חמש פעמים חוץ לב"ד וכפרו בב"ד והודו.
- ג. נשבעו חמש פעמים בב"ד ואחר כך הודו.
- ד. שני עדים שכפרו זה אחר זה.
- ה. עדים שכפרו ותכ"ד חזרו והודו.
- ו. שתי כתי עדים שכפרו.
- ז. עד אחד שתבעוהו וכפר ונשבע.
- ח. ע"א שתבעוהו וכפר, בזמן שהנתבע חשוד על השבועה.
- ט. עדי קינוי.
- י. עדי סתירה.
- יא. עד טומאה בסוטה שבעלה קינא לה ונסתרה.
- יב. עד מיתת-הבעל.

א. כפרו חוץ לבית דין שאינם יודעים לו עדות והשביעם על כך, ואחר כך הודו בב"ד שנשבעו לשקר – פטורים מקרבן שבועה.

כתבו הרמב"ן והרשב"א (וכן נטה בתורא"ש) שאפילו רבי מאיר המחייב בשבועה מפי עצמו חוץ לבית דין, פוטר אם נשבע חוץ לבית דין והודה בב"ד, מפני שהודה במקום הראוי להגדה. ואין הדבר מוסכם (ע' בחדושי ר"י בן מגאש שר"מ מחייב כשנשבע בעצמו חוץ לב"ד והודה בב"ד [אלא שחילק שם בין נשבע בפיו ממש או ענה 'אמן']). וכן צדד הריטב"א בתחילה).

ב. נשבע העד חמש פעמים חוץ לבית דין וכפר בב"ד והודה – חייב חמשה קרבנות (לאחת מאלה – לחייב על כל אחת ואחת).

ר"י בן מגאש נסתפק שמא לחכמים במושבע מפי עצמו חוץ לבית דין, אין מועילה הכפירה בב"ד לחייב כיון שכבר כפר ונשבע חוץ לב"ד.

ג. כפרו בבית דין והשביעם חמש פעמים ולבסוף הודו שנשבעו לשקר – חייב כל עד קרבן אחד (הואיל ולאחר שכפרו פעם אחת שוב אי אפשר להם לחזור ולהודות, הרי שאר השבועות אינן של כפירת ממון. וגם אם שתקו כשהשביעם, אפשר שהשתיקה ככפירה ושוב אין יכולים לחזור ולהגיד, ואם נאמר שהשתיקה אינה ככפירה ויכולים היו לחזור, הרי השבועות הנוספות לא חייבו כלום שאין שבועה על שבועה. עפרש"י. וע' או"ז וריטב"א בענין שתיקה בב"ד ככפירה).

א. יש אומרים שחייב על שאר השבועות משום שבועות-ביטוי (רמב"ם י, יט; מאירי. וע' לעיל כה מחלוקת הראשונים).

ב. השביעים בב"ד כמה פעמים בתוך כדי דיבור [שיכולים לחזור ולהודות] – בדין הוא שהיביים על כל אחת ואחת, אלא שסתם השבעה שאין אתם יודעים לי עדות יותר מכדי דיבור היא, ואם כן בשעת גמר השבועה לא היו יכולים לחזור ולהודות (עפ"י ריטב"א. וצ"ל ששונה מעדות העדים שהכל נידון כרצף אחד לענין חזרה, ואילו כאן כל שבועה דבר בפנ"ע וא"א להם לחזור משבועה קמא).
ג. כפרו בבית דין ולאחר כדי דיבור נשבעו – כפירת דברים בעלמא הוא ופטור משום שבועת העדות (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א). ויש מצדדים לומר שגם לאחר שאדם כפר בב"ד שאינו יודע עדות, יכול לחזור ולומר יודע אני עדות אלא שנשתמטתי, הלכך חייב על השבועה משום כפירת ממון (ער"ן על הרי"ף)

ד. שני עדים שכפרו זה אחר זה – הראשון חייב והשני פטור, ובלבד שהשני העיד לאחר כדי דיבור מהראשון, אבל בתוך כדי דיבור – שניהם חייבים (רבי יוחנן). ולפי הדעה המחיבת קרבן-שבועה בעד אחד – השני לעולם חייב.

דעת רש"י והרמב"ם ועוד, ששיעור 'תוך כדי דיבור' – כדי שאלת תלמיד לרבו, 'שלום עליך רבי'. וי"א 'שלום עליך רבי ומורי'. ומשמע בר"י מלונל שנקט – עכ"פ לחומרא – שהוא כדי אמירת 'שלום עליך'.

ה. עדים שכפרו והודו בתוך כדי דיבור, או שחזר אחד מהם והודה בתוך כדי דיבור מתום העדות – מועילה החזרה ופטור.

גם הראשון יכול לחזור בתוך כדי דיבור מגמר עדות השני, אם השני התחיל עדותו בתוכ"ד אליו (תוס' וש"ד).

ו. שתי כתי עדים שכפרו והודו – שתיהן חייבות. ופירשו בגמרא שאין הראשונה חייבת אלא אם בשעה שכפרה לא היו השניים האחרים ראויים להעיד, כגון שהיו קרובים ול"ו באותה שעה, אבל אם היו כשרים להעיד – הראשונה פטורה.

א. ודוקא כשהעדים השניים מזומנים לפנינו להעיד, שטוענים הראשונים לא הפסדנוהו שהרי הכת השניה קיימת, אבל אם אין השניים מזומנים – חייבים. ולרבה (לז). אפילו אינם לפנינו פטורים (עפ"י תוס'). ומהרמב"ן מבואר שאין חילוק אם השניים מזומנים להעיד אם לאו, לעולם הראשונים פטורים אם בשעת כפירתם יש שנים כשרים (וכ"כ ר"מ קיס). ודעת הריטב"א (כאן ולהלן לז). נראה שלהלכה תמיד חייבים.

ב. גם כשיש לחברו שטר מקוים, אין העדים חייבים משום שבועת העדות, כמו אם יש כת עדים בלעדם (עפ"י רשב"א לז:).

ז. עד אחד שתבעוהו להעיד וכפר ונשבע והודה, לסתם משנתנו – פטור (וכן הלכה). לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון – חייב (שסובר דבר הגורם לממון כממון דמי).

ואולם באופנים שעד אחד מחייב ממון, כגון ששניהם חשודים וכמאן דאמר חזרה שבועה למחויב בה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם – הכל מודים שחייב. וכן באופן שהעד ידע שחטף פלוני דבר מחברו והלה אומר אכן חטפתי ואת שלי חטפתי, שחייב לשלם ממון ע"י העד (וכן כל כיו"ב. עמארי).

א. דוקא כשהשביע את העד לאחר שטען 'דידי חטפתי' אבל אם העד נשבע מקודם – פטור לחכמים שדבר הגורם לממון לאו כממון, שיכול לומר שמא היה טוען לא חטפתי והיה נשבע ולא משלם (תורא"ש).

ב. אם תבע עד אחד, ואמר לו שיביא עד נוסף להעיד – נראה שחייב, אע"פ שכעת עדיין לא בא העד השני להעיד (אילת השחר לג). ואם היה לו עד נוסף אלא שהעד לא ידע על כך, וכפר – צ"ע אם חייב שהרי הפסידו ממון, או שמא כיון שלא ידע שיש עד נוסף, שמא אילו היה יודע – היה מעיד (הדושי ר"מ קזיס).

ח. עד אחד שכפר ונשבע והודה, והיה הנתבע לבדו חשוד (שעדות העד היתה מועילה לתובע להשבע וליטול) – פטור (לחכמים). שאומר לתובע, מי אומר שהיית נשבע ונוטל.

ט. עדי קינוי שכפרו והודו – פטורים (גורם דגורם).

י. עדי סתירה – באנו למחלוקת חכמים וראברי"ש הנ"ל בדבר הגורם לממון. להלכה פטור, שדבר שגורם לממון אינו כממון – שהרי אפשר שלא תשתה ולא תשבור כתובתה (רמב"ם יז).

יא. עד טומאה [לאחר קינוי וסתירה] שכפר ונשבע – חייב, שבמניעת עדותו מפסיד כתובה לבעל.

יב. עד מיתת הבעל שכפר ונשבע והודה – אם העיד לאשה שבעלה מת, אפילו חוץ לב"ד – פטור, שהרי לא הפסידה כלום בכפירתו מפני שיכולה לומר בב"ד בעלי מת והיתה נוטלת כתובתה. ואם לא העיד לאשה – חייב, שעל ידי הימנעותו מלהעיד הפסידה כתובתה. [ולדעת האומר שהמשיב עדי קרקע פטור (רבי יוחנן להלן לו דלא כרבי אלעזר. וכן הלכה. ר"י בן מגאש לו: רמב"ם טג), צריך להעמיד שתפסה מטלטלין].

א. יש אומרים שמדובר כשאינה חייבת שבועה בבואה ליטול כתובתה מן היתומים, אם מפני שפטרה בשעת מותו, או שנפטרה משבועה ע"י התפיסה.

ודעת המאירי שאע"פ שחייבת שבועה – העד חייב קרבן ואין יכול לומר 'מי יימר דמשתבעה' כיון שהדבר קרוב לודאי שלא נפרעה, ולא באה השבועה אלא משום נכסי יתומים, אבל חוב-הממון הוא כדבר ברור.

ב. הרמב"ם השמיט הדין שאם אמר לאשה שבעלה מת – פטור. והעיר על כך הלח"מ.

דף לג

נח. א. אמר לעדים להעידו על כמה תביעות שונות או על תביעה אחת של כמה מינים, וכפרו ונשבעו והודו – כמה הם חייבים?

ב. משיב עדי קנס – מהו?

ג. הבא בהרשאה על תביעת ממון חברו, ואמר לעדים להעידו וכפרו לו – האם חייבים?

א. השיב עדים על כמה תביעות שונות, כגון פקדון ותשומת יד (= הלואה) וגזל שיש לו ביד פלוני, או על כמה מינים של תביעה אחת, כגון פקדון חטים ושעורים וכוסמין; אם נשבעו בסתם 'שאינן אנו יודעים לך עדות' – אין חייבים אלא אחת, ואם פרטו בשבועתם את התביעות השונות או את המינים – חייבים על כל אחת ואחת.